

Zitierhinweis

Morawetz, Michal: Rezension über: Petra Trnková (ed.),
Krajina-sídlo-obraz. Romantický řád Jiřího Jana Buquoye /
Landscape-Residence-Image. Georg Johann Buquoy's Romantic
Order, Praha: Artefactum, 2015, in: Český časopis historický, 2016,
3, S. 788-791, DOI: 10.15463/rec.334779176

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen
Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber
hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der
Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen
Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

a filosofické niveau německé jazykové oblasti. To není u anglosaské historiografie dnešní doby právě obvyklé, ale nesmíme zapomínat, že se jedná o práci povýtce akademickou.

Větší chybou po mém soudu je, že pro historika (natož odborníka na téma) je v knize jen málo nového,⁷ navíc jsou fakta seřazena nepřehledně. Valdez si často všímá názorů autorů zásadních biografii německých velikanů, které byly sepsány během 19. a 20. století. V této oprávněné činnosti je ovšem dosti nedůsledný: zatímco práci Friedricha Gundolfa, *Goethe* (1916), patřičně využívá a nastiňuje čtenáři její význam pro hodnocení výmarského génia (s. 140–148), zásadní Winckelmannovu biografii z pera Carla Justiho⁸ sice zná, ale z jeho výkladu není zřejmé, za co všechno Winckelmann dnes Justimu vděčí...

Záporem práce je rovněž vyumělkovaný jazyk usvědčující badatele z malé literární zkušenosti; přemíra rétorických figur je na škodu textu (srov. s. 62: „Böttiger pulled the historical carpet from under Schlegel's feet”). Nesympatické je také střídání užívání názvů knih tu v anglickém překladu, jindy v originálu (německy, francouzsky), takže čtenář neví, co bylo psáno původně anglicky a co jiným jazykem. Vysledovat nějaký systém v užívání se mi nepodařilo; zatímco například Winckelmann napsal *History of the Art of Antiquity* (až z poznámky se čtenář dozví, jak se kniha jmenuje v německém originále), Goethe sepsal *Italianische Reise*. K tomu se přidává i značný počet tiskařských šotků, které bychom nečekali v knize vydané tak renomovaným nakladatelstvím.

Na závěr tedy nezbyvá než konstatovat, že recenzovaná kniha je skutečně jakýmsi třetím dílem k oněm svrchu řečeným, ovšem dílem nejslabším, ve kterém se originální myšlenky ztrácejí v předivu málo uhlazených souvětí. I tady platí: méně (v tomto případě originality) někdy znamená více.

Jakub Zouhar

Petra TRNKOVÁ (ed.)

Krajina-sídlo-obraz. Romantický řád Jiřího Jana Buquoeye / Landscape-Residence-Image. Georg Johann Buquoy's Romantic Order
Praha, Artefactum 2015, 295 s., ISBN 978-80-86890-80-7.

Kniha je výsledkem projektu Obnova buquoyské kulturní krajiny, který realizoval Ústav dějin umění Akademie věd ČR po objevení velkého množství obrazového materiálu dokumentujícího vizuální proměny majetku rodu Buquoeyů v 18. a 19. století. Její vznik předcházela řada dílčích

7 Závěry typu „Winckelmann and his readers, including Jacobs, were fascinated by the religious status accorded to beauty in Greece“ (s. 89) nebo „What had made Greece so attractive was that its art had brought the physical encapsulation of ethical values and human excellences to unprecedented heights“ (s. 183) žádného historika zajímavějšího se o 18. století skutečně nepřekvapí.

8 Carl JUSTI, *Winckelmann: Sein Leben, seine Werke und seine Zeitgenossen*, 2 sv. (3 díly), Leipzig 1866–1872, Leipzig² 1898.

publikačních výstupů,¹ prezentace poznatků formou výstav,² naučné stezky³ i odborných workshopů.⁴ Největší interpretační potenciál nově nalezených dokumentů našli autoři závěrečné publikace v pramenech ke stavitelské a dokumentační činnosti hraběte Jiřího Jana Buquoye (1814–1882).

Jiří Jan Buquoy je v dějepisectví známý zejména jako autor romantizující přestavby hradu Rožmberka a dostavby zámku v jihočeských Nových Hradech. Recenzovaná kniha navazuje na známé poznatky, ale v mnoha případech je koriguje a interpretuje v nových souvislostech. Autoři nepustili ze zřetele celkový koncept krajinářských úprav v rámci studovaných lokalit buquoyského majetku, sledovali obdobné úpravy na panstvích jiných rodů, hledali inspirační zdroje Buquoyi aplikovaných krajinářských a architektonických zásahů, všímali si širokých příbuzenských vazeb i majetkové a finanční situace šlechtické rodiny. Jedním z charakteristických rysů pěti kapitol, do kterých je kniha členěna, je sledování cesty od počáteční myšlenky k jejímu výslednému uskutečnění.

Romantické vize Jiřího Jana Buquoye byly realizovány na rodových panstvích. Martin Krummholz sledoval ve své kapitole nejprve krajinné a architektonické úpravy, kterými buquoyské majetky prošly během předchozích dvou generací. Nejvýraznější z nich, krajinářský park Tereziino údolí z druhé poloviny 18. století, vznikl u Nových Hradů za správy Buquoyova prastrýce Jana Nepomuka a prately Terezie (Paarové), stejně tak jako jedna z nejstarších stylizovaných vesniček ve střední Evropě, u níž na začátku 19. století vyrostl novohradský zámek. Zmíněné realizace byly dále dotvářeny hlavní postavou knihy od čtyřicátých let, kdy převzala správu nad majetky rodu. Vznikaly voluptární stavby v okolí Nových Hradů i Rožmberka a obě panská sídla se dočkala úprav v souladu s jejich novou funkcí – prezentací rodové historie. V podnětné podkapitole o vztahu Buquoyů a Schwarzenberků k módním stavebním podnikům překročil M. Krummholz tradičně sledovanou chronologii jednotlivých realizací a pustil se do srovnání na úrovni reprezentačních strategií obou rodů.

Přiblížit vztah Buquoyů k výtvarnému umění bylo úkolem Petra Šámala. Zatímco otec Jiřího Jana Jiří František se zajímal o umění spíše teoreticky a podporoval ho jako mecenáš, jeho manželka Marie Gabriela (Rottenhanová) i jeho bratr Ludvík Arnošt se odvětví věnovali prakticky. Autor problematizuje roli Antonína Pucherny jako učitele Ludvíka Arnošta, která je v literatuře českému výtvarníkovi nepřesvědčivě připisována,

- 1 Martin KRUMMHOLZ, *Buquoyové Nové Hrady. Počátky krajinných parků v Čechách*, Praha 2012; Jan IVANEGA – Petr ŠÁMAL – Petra TRNKOVÁ, *Buquoyův Rožmberk. Vizuální kultura šlechtického sídla v období romantického historismu / Buquoy's Rožmberk. Visual Culture of an Aristocratic Seat in the Period of Romantic Historicism*, Praha 2013.
- 2 Zejména Petr ŠÁMAL – Petra TRNKOVÁ, *Krajina – sídlo – obraz. Romantický řád Jiřího Jana Buquoye*, Praha 2015 (přuvodce k výstavě).
- 3 Martin KRUMMHOLZ – Jan IVANEGA – Petra TRNKOVÁ, *Buquoyův krajina. Zaniklé i dochované stavby v Nových Hradech a okolí / The Buquoy Landscape. Ruined and Surviving Buildings in and around Nové Hrady*, Praha 2012.
- 4 Programy a zprávy o proběhlých akcích jsou dostupné na stránkách projektu www.buquoyakrajina.cz (ověřeno 2. 8. 2016).

a vyrovnává se i se zavádějícím adjektivem „diletantní“, kterým bývá charakterizována tvorba šlechtického výtvarníka. Větší vliv na výtvarné vzdělání Jiřího Jana Buquoye však Šámal připisuje jeho matce, umělecky formované ředitelem pražské akademie Josefem Berglerem, a zmiňuje i další učitele v buquoyovských službách – Františka Karla Wolfa a Františka Tarabu. Informace čerpá z deníků Buquoyových sester, ze kterých je zřejmé, že do rodiny docházel i jeden z bratrů Mánesů. Jeho role zde bohužel není objasněna.

Tvorbu samotného Jiřího Jana Buquoye nahlíží autor v několika celcích. Ze třicátých let 19. století pocházejí skici různých interiérových námětů, exteriérů, historických kompozic i výjevů z rodinného života. Od čtyřicátých let zachycoval hrabě objekty, které prošly stavebními úpravami podle jeho vlastních návrhů. P. Šámalovi se podařilo identifikovat neznámé Buquoyovy kresby a vysledovat souvislost mezi některými kresbami hraběte a pozdějšími barevnými pohledy na stejná místa od profesionálních malířů. Jiří Jan Buquoy byl prokazatelně autorem i řady variantních návrhů na přestavby exteriéru i podoby interiéru od jejich prostorového uspořádání po drobné umělecké detaily nábytku. Bylo rovněž prokázáno, že k neopomenutelným činnostem hraběte patřila i dokumentace vlastního hotového díla.

Editorka celého svazku Petra Trnková se zaměřila na prezentaci starobylosti rodu v podání Jiřího Jana Buquoye. Ten ve čtyřicátých letech 19. století nejprve adaptoval jednu místnost na novohradském hradě do podoby archivu, připomínajícího významné milníky a osobnosti rodové historie. Posléze přesunul pozornost k nákladným úpravám hradu v Rožmberku nad Vltavou, který se stal veřejně přístupným rodovým muzeem. To stavělo na křížácké minulosti Buquoyů, podtrhlo význam výrazných členů rodu s důrazem na osobnost císařského generála Karla Bonaventury Buquoye a upomínalo i na Rožmberky, dřívější slavné majitele sídla. Trnková objasnila Buquoyovy inspirace při vytváření tohoto velkolepého podniku, naznačila recepci jeho aktivit tehdejšími odborníky na památkovou péči a odhalila i širší rozměr romantických vizí hraběte (účast na karuselu v roce 1863 a Buquoyovu sebestylizaci do role křížáka). Velkého významu v dokumentaci Buquoyových činností na Rožmberku nabyly od konce padesátých let 19. století fotografie. Mezi dochovanými exempláři byly identifikovány snímky vídeňského fotografa Andrease Grolla, jindřichohradecké fotografky Františky Baumrukové i fotografa německo-řeckého původu Paula des Granges či Franze Polaka z Českého Krumlova.

Fotografie doplnila portfolio technik, které hrabě využíval k zachycení vlastního majetku. Konkrétní úkoly však i nadále dostávali někteří malíři, kreslíři a grafici, jimž věnoval svou druhou kapitolu v knize Petr Šámal. Pokusil se v dostupné míře rekonstruovat životní osudy, umělecké vzdělání a působení v hraběcích službách výtvarníků, ke kterým patřili Alois Gustav Schulz, Friedrich Ströbel, Rudolf von Alt a další. Plnili různorodé zakázky od uměleckého zachycení krajinných scénérií přes malování kopií historických obrazů po návrhové kresby. Signifikantní pro jejich tvorbu byla spolupráce s umělecky tvořícím zadavatelem.

Zatímco první kapitoly knihy se zaměřují spíše na přetváření buquoyovských sídel podle přání jejich majitelů, poslední kapitola je věnována jejich aktivnímu využívání. Jan Ivanega přiblížil na základě studia deníků sester Jiřího Jana Buquoye pozici jednotlivých

hraběcích majetků v rezidenční síti druhé poloviny dvacátých let 19. století, tedy ještě před započítáním romantizujících úprav. Deníky Gabriely a Isabely Buquoyových potvrzují dobový trend šlechtických rodin, které trávily zimní měsíce v městské rezidenci a letní období na cestách po venkovských majetcích. Ukázalo se, že hrad Rožmberk, místo pozdějších realizací romantických vizí Jiřího Jana Buquoye, nesplňoval v jeho mladém věku „moderní“ požadavky na bydlení a rodina ho využívala jen málo.

Autoři knihy pracovali s nově objeveným pramenným materiálem, což již samo o sobě slibuje přínos pro zkoumané téma. Množství několika tisíc svým účelem vzájemně provázaných kreseb, plánů, kvašů, fotografií, grafických listů a písemností jim umožnilo nahlédnout postup práce umělecky nadaného aristokrata a umělců v jeho službách, pomohlo pochopit okolnosti vzniku těchto děl a přiblížit odborné obci velkolepý záměr a myšlenkový svět Jiřího Jana Buquoye. I přes ucelený koncept knihy je na jednotlivých kapitolách logicky znát, že každý z autorů hledal v nalezených pramenech odpovědi na jiné otázky. Knize by prospěl závěr, který by shrnul celkový Buquoyův koncept, onen v podtitulu knihy zmíněný „romantický řád“ budovaný na ose krajina-sídlo-obraz. Byly by tím sjednoceny individuálně formulované závěry jednotlivých autorů. Je však nutno připustit, že tuto roli plní do určité míry úvod Petry Trnkové. Podle autorů nebyl interpretační potenciál jimi nalezených pramenů stále vyčerpán, přesto si troufám tvrdit, že již takto prezentovaný výsledek bádání je výrazným přínosem k pochopení smyslu krajinných a architektonických úprav aristokratických rodin 18. a 19. století a reprezentuje směr, kterým by se mohl historický výzkum vydávat častěji.

Knihu doplňuje rozsáhlý obrazový doprovod, který je odkazy funkčně provázán s textem a čtenář se tak může lépe orientovat v popisovaných skutečnostech. Více než dvě stovky vyobrazení navíc zvyšují vizuální atraktivitu svazku. Velkou devizou knihy je také její dvoujazyčné provedení. Za částí v českém jazyce následuje celý text knihy v anglickém překladu (s. 209–282). Práci s knihou usnadňuje jmenný rejstřík kombinující odkazy na text i ilustrace. Výjimečné nepřesnosti jako mylně uvedený rok úmrtí Jana Nepomuka Buquoye (s. 39), špatně uvedený příbuzenský vztah Jana Nepomuka a Jiřího Jana Buquoye (s. 43) a používání jména téže osoby v různých podobách (Terezie Buquoyová-Paarová nebo Marie Terezie Paarová?) vznikly spíše nedopatřením a celkový dojem z knihy nemohou ohrozit.

Michal Morawetz

Milan HLAVAČKA a kol.

České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době

I., II.

Praha, Historický ústav 2014 (dotisk Praha 2016), 478 + 476 s., ISBN 978-80-7286-281-8.

Cílem kolektivní monografie, která vznikla pod egidou Milana Hlavačky, je nabídnout syntetický pohled na dějiny „dlouhého devatenáctého století“. Hned zkraye autoři upozorňují, že hodlají resignovat na „velké vyprávění“, které nabízely předchozí syntézy, neboť správně předpokládají, že dějiny českých zemí v 19. století nemají příběh, že

